

# Om människans plats på jorden

## Philippe Charas, eget förlag, 2011

Philippe Charas är något av en renässansman, en person som slutar aldrig att tänka djupt över människans situation här på jorden och vad det innebär att leva ett i moralisk mening gott liv. Boken är resultatet av hans studier och reflektioner de senaste 25 åren om människans uppenbara förstörelsen av planeten. Nästan hela boken är en redogörelse av kända filosofers, vetenskapsmän och matematikers tankegångar—den är i den mening en idéhistorisk resa från 1600-talets Galileo och Descartes till nutidens Albert Camus, John Nash (matematiker, Nobelpristagare 1994), Stuart Kaufmann (ekolog/matematiker) och Hans Jonas (filosof) m fl. Philippe Charas är ute efter en princip, en grund att stå på när man ska fatta moraliska beslut, speciellt sådana som sätter Naturen på spel, sådana beslut som varje kommunfullmäktige, landsting och stat fattar varje dag—och vi vanliga konsumenter. Han vill att vi alla ska fundera över Livet (med stort L) på ett nytt sätt: vi är en del av livet och livet är en del av oss, liksom två syskon i en familj: subject mot subject, och inte subjekt mot objekt (det vanliga förhållningssättet). När vi respekterar Livet på planeten på detta sätt så kommer vi att agera annorlunda än idag.

Många som bryr sig om naturen och vill skydda den utgår från en utilitarisk perspektiv: vi måste skydda naturen eftersom den ger oss vårt dagliga bröd, den har ett värde för oss (och visserligen kan man tänka att vissa delar är värdelösa, t ex ogräs). Men detta är enligt författaren fortfarande en objektifierande av naturen/livet, det livssystem ur vilken vi är sprungen och i vilken vi lever hela våra korta existenser här på jorden. Philippe Charas leder oss längs vetenskapens egen tankeresor från objektifierande reduktionism till kvantfysiken till systemanalys till spelteori till självorganiserande system med ökande komplexitet och vars beteende inte går att förutsäga, ens med kaos/katastrofteorien. När vi betraktar oss själva som lärande, föränderliga varelser—och hela djurvärlden likaså—då förstår vi att ingenting kan förutsägas. Sju miljardarmedvetenhet (ännu flera om man räknar in djuren) blir ett för komplext system att räkna på eller ens simulera. Så är det med Naturen: ingenting är bestämd utan allt är sammankopplat i ett rörigt, rörligt, flyttande varat, där systemet är aldrig i samma läge som det varit, alltid i nytt läge, liksom en människa förändras genom sitt liv. Men de senaste 40 årens tänkare såsom Arthur Koestler, Martin Buber, Christopher Langton och Stanley Salthe har skapat ett nytt begrepp, ja, nästan ett nytt paradigm, som heter självorganiserande system, och undersökt vad man kan utröna rent teoretisk från ett sådant betraktelse sätt.

Till att börja med är hela universum ett självorganiserande system: utav Big Bangs energi skapas ordning i form av stjärnor, gasmoln, planeter, strålning. Utan att ”någon” organiserar och dirigerar denna energi, så uppstår dessa former. På liknande sätt blir det fysiska landskapet här på jorden format med ibland intrikata mönster såsom ränderna i sanddynor, vågor i havet, spiraler i vattenpölar mm. Begreppet självorganiserande innefattar både det materiella och det biologiska, både det enkla såsom atomer och molekyler och det komplexa såsom DNA och encelliga liv. Poängen är att kunna studera Livet eller Naturen som en föränderlig, dynamisk helhet, och inte som en samling ”döda” molekyler med fasta, förutbestämde, inbördesrelationer.

Hierarki är en observerad struktur i naturen, och dess grävsta formulering enligt den nya biologin kan se ut så här: [Det Fysiska [det Materiella [det Biologiska [det Tekniska]]]]. Denna enkla beskrivning i ord ger knappt rättvisa åt konceptet som i boken förklaras delvis med en bild samt mycket text. Huvudidén är att det ena systemet ligger inbäddat innanför det andra, som ryska dockor. Ur denna formulering har de ”nya biologerna” kunnat dra några

regler eller principer som råder. Först, det är energin som driver till organiserande och all organiserande kräver energi. När ett inner skickt (i hierarkin ovan) tar energi från ett yttre skickt (t ex det Biologiska från det Fysiska och Materiella) så minskas den energi som står till förfogande för organiserande i skicktet därifrån energin tas. Med mindre energi (den tekniska termen är exergi) till sitt förfogande, så kan det yttre skiktet organisera mindre och dess komplexitet kommer att minskas i motsvarande mån. Denna allmän regel förklarar på systemteoretiskvis att när människan skapar sina industriella maskiner och andra artefact (det Tekniska), så tas energin ifrån det biologiska skiktet och minskar därmed naturens resurser till att upprätthålla dess nuvarande komplexitet, med följden att komplexiteten minskar: arter dör, ekosystem blir ”fattigare”. Lärdomen av detta är att vi måste se till att ta resurser som behövs till tekniska ändamål enbart från det som finns tillgängligt i den fysiska världen som inte utnyttjas av det biologiska. Exempel på detta kanske kan vara vind och vågkraft (i lagom begränsad mängd som inte påverkar ekosystem) och solceller i Sahara från sol som inte skulle utnyttjas av växtlighet. Självklart ändrar vi också det Biologiska ganska dramatiskt om vi med utfiskning tar bort fiskarter från havet: vem kan förutse konsekvenserna, systemet är ju oerhört komplext, dynamiskt och lärande? Sannolikheten att den återgår till sitt forna stadium är kanske inte så stor.

Interaktion och relationer mellan olika delar av systemet, uttryckt i termer av samarbetande och konkurrerande strategier, har studerats teoretiskt av matematiker med spelteori och i praktiken av ekologer. Medan vi tänker oftast på Darwins teori som ”hård konkurrens där den starkaste överlever”, så betonar biologer samarbete och inbördes balans mellan olika arter och individer. Spelteorin har gett viss teoretisk grund för samarbetets värde, med flera Nobelpris belöningar till tillämpningar inom ekonomin. Nya biologer studerar hur självorganisation fungerar genom samspelet mellan samarbete och konkurrens, tillsammans med lärande. Det är ett studium av kreativiten. När ett system ”skapar” en ny art eller niche, så ökas systemets mångfald, komplexitet och resiliens. Mer energi kan tas tillvara, så på ett sätt kan man säga att ”alla vinner”. Tvärtom blir ett system fattigare, mindre resilient och mindre energieffektiv när dess komplexitet minskas (t ex monokultur i jordbruk). Självorganiserande är en teoretisk evolutionsmodell vars fördelar över Darwins evolutionsteori inkluderar att även vår medvetenhet och våra tekniska konstruktioner kan tas med.

Renaissanssökaren Philippe Charas och hans läsare får kanske inte en absolut fast moralisk grund att stå på genom den nya biologin—det var inte väntat heller—men ett nytt inblick i hur vårt universum och dess liv hänger ihop: inte en maskin (Descartes/Newton modellen) utan en cell som försöker överleva och bli till ett tidigare aldrig skådad multicellulär organism, eller varför inte ett barn som försöker bli till något som det knappast själv kan föreställa sig, i en framtida värld som inga av oss kan förutsäga?

Alla kommer inte att tycka om denna bok med självorganiserande system som lupp på livet, möjligtvis synerligen marxister, liberaler, humanister och alla som driver en utopisk linje här på jorden, där man utgår enbart från människan. Charas refererar nämligen till grönfilosofen Hans Jonas som inte finner mycket gott i människocentrerade ”ismer” där man vill omforma planeten och dess liv till något annat som man tror är bättre (men som industrialismens förstörelse hittills ger starka grunder att tvivla på). Klassamhället, marknader, och produktionslönsamhet mm tas inte upp, de tillhör ju människans inbördes relationer och skapelser på lägre nivå. Styrkan i denna betraktelsemetod är just att den är överordnad oss själva, vi ser oss utifrån så att säga och kan dra nytta av en ny perspektiv.

Archie Duncanson, Stockholm, februari 2012  
[www.alternativ.nu/hushalla](http://www.alternativ.nu/hushalla)

Boken beställs direkt av författaren: [philippe@charas.se](mailto:philippe@charas.se)

Kritikiska synpunkter från en deltagare baserat på Charas kurs om boken:

(understrykning och kommentarer i rött av Archie)

Tack för seminariet igår med Philippe Charas. Trots djuplodandet - och även den religiösa anknytningen i budskapet - kom man aldrig åt de drivkrafter som nu driver oss över kanten.

Särskiljandet mellan "information och utförande" i två skilda nivåer i s.k. självorganiserande system passar liksom alltför bra ihop med det klassiska klassamhällets karaktär av elit och massa - särskilt som även t o m börserna ska räknas till det "självorganiserande", enligt Phillipe. Det blev som att förstörelsen av skapelsen inte "får" rätas upp, därför att det vore ett brott mot den själv-organiserande karaktären i grunden...**[feltolkning, tror Archie]** Kan vi öka exergifixeringen genom t ex återbeskogning av planeten, så ska vi ändå inte göra det, utan hellre bygga solceller... därför att återbeskogning bygger på det biologiska systemet, trots att det är det biologiska systemet vi skövlar - med börs-kapital som självförstärkande/självorganiserande generatorer. Den stora myten, som bevarar klassamhället, är att kapitalet är en självorganiserande kraft. Dolt bakom den myten för oss en girighet över kanten. **[Bra påpekande, tror Archie. För trots Nash med flera matematikers bevisning att viss samarbete är bra för alla, så agerar en hel del människor utifrån en dominanstanke eller liknande, utan minsta samarbetsvillighet.]**

Lärorikt är i stället att hundartusen bykommittéer i Indien ska genomföra skogsplantering i sina byar. **[Bra: ett gott exempel är värt tusen ord!]**

Mvh

XX